

TARİHCEMİZ

Adana'da çok eskiden beri pamuk ziraatı yapılmakta ise de ihraç ve ulaşım imkânları bulunmadığından ancak iç piyasa ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda ekilmekte idi. Bu da gerek Adana'nın gerekse bölge ziraatının uzun zaman gelişmesine ve dışa dönük bir faaliyet atmosferine girmesine engel olmuştur.

Fransızlar tarafından inşa edilen Adana-Mersin Demiryolundan sonra gelişen pamuk ticareti, pamuk ziraatının de gündem güne artmasını sağlamıştır. Pamuğun üretim miktarının artmasıyla, pamuk ticareti yapan birçok perakendeci, toptancı ve ihracatçı tüccarlar ortaya çıkmıştır. O zamanlar pamuk ürünü, pamuk pazarı denilen yerde, dünya piyasasından habersiz olarak alınıp satılırdı. Dünya pamuk fiyatlarından ancak ihracat işleriyle meşgul olan tüccarlar kendi müşterilerinden özel olarak aldıkları telgraflar sayesinde haberdar olabilirdi. Böylece piyasada düzenleyici rolünü de bu ihracatçı tüccarlar yerine getirirdi.

Böylece Adana'nın pamuk merkezi konumuna gelmesi yolunda ilk adım atılmış, mahalli şartlarda gerçekleşen alım satımların dış pazarlarla bağlantılı ve organize bir pazarda yapılması gereği ve ihtiyacı duyulmaya başlanmıştır.

Adana'daki tüccar ve çiftçiler Ticaret Odası'na başvurarak Adana'da bir pamuk borsasının açılması için gerekli girişimlerde bulundular.

O yıllarda, yürürlükte olan 15 Nisan 1886 tarihli Umum Borsalar Nizamnamesine göre borsaların bugünkü gibi bağımsız olarak kurulmaları mümkün olmadığı ve ancak Odalara bağlı olarak kurulabilecekleri hükme bağlanmış olduğundan Borsamızın kuruluşu o günkü adıyla Adana Ticaret ve Sanayi Odası tarafından gerçekleştirilmiştir.

Adana'da bir borsa açılmasına dair Ticaret Odası kararının Vilâyet Makamına bildirilmesi üzerine Adana Valiliği 22 Mayıs 1329 (1913) tarihli 153/31976 sayılı yazısıyla Adana'da Ticaret Borsası unvanını taşıyan bir borsanın kurulmasına izin vermiş ve Adana Borsası'nda, devlet şurası adliye ve Nafia dairelerinin kararıyla İzmir Borsası nizamnamesinin uygulanabileceğini bildirmiştir.

Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde bir şube (Borsa Şubesi) olarak ortaya çıkan Borsa'nın ilk hazırlık çalışmalarına Ticaret ve Sanayi Odasınınca tahsis olunan bir odada başlanmış ve ilk iş olarak muamele salonu vazifesini görmek üzere şehrin merkezi yerinde bugünkü Küçük Saat Meydanı'nda bulunan eski Yıldız Kırathanesi (Yıldız Gazinosu) kiralanmıştır. Burada 17 Eylül 1913 tarihinde yapılan parlak bir törenle Borsamız fiilen faaliyete geçmiş ve ilk Borsa heyeti olarak Vilayet Makamınca aşağıda isimleri yazılı yedi kişi atanmıştır.

Abdurrahman bey (Bağdadi zade), Fuat bey (Şeyh Garip zade), Anastas efendi (Kara Yusuf oğlu), Boğos efendi (Dilferiyan), Agop efendi (Ohanyan), Merküryan, Gatenyo'dan oluşan Bu 7 kişilik heyete ek olarak Ticaret Odası, üyeleri arasından Bosnalı Salih Efendi ile Yovanaki Biberoglu'nu temsilci üye tayin etmişti. Bu suretle Borsa Heyeti 9 kişi olarak oluşturulmuştur.

Borsa Heyeti ilk toplantısını 06 Eylül 1329 (1913) günü yaparak Reisliğe Anastas Karayusufoğlu'nu, Reis Vekilliğine Salih Bosnalı'yı, Sandık Eminliği'ne (Muhâsip üyeliğe) Doççe Oryantbank Müdürü Gatenyo'yu seçmiş ve Borsa umumi Kâtipliğine Ohanes Kunduracıyan'ı tayin etmiştir. Borsa Komiserliği'ne de Vilayet Makamınca Suphipaşa zade Abidin Ramazanoğlu tayin edilmiştir.

Seçilen heyet Borsada pamuk, koza, pamuk çiğidi, susam, buğday, arpa, yulaf gibi ürünlerin işlem görmesine karar vermiştir.

Borsamız bu şekilde faaliyete geçtikten sonra Borsa Yönetimi (o günkü adıyla, Borsa Encümeni) tüccar ve çiftçileri dış piyasa fiyatlarından haberdar edebilmek için, kuruluşundan bir ay kadar sonra 27 Ekim 1913 tarihinde Liverpool Borsasından telgrafla pamuk fiyatlarını temin etmeye başlamıştır. Daha sonraları, o zamanlar hiç tanınmayan bir radyo cihazı tedarik edilerek dış piyasaların ajans ve özel haberlerini doğrudan doğruya tespitine de gayret edilmiş ve böylece faaliyete geçişinin ilk yıllarında yabancı borsalarla temas sağlayan ve ileri bir anlayışla çalışan ilk ve örnek bir borsa sıfatını kazanmıştır.

Borsa'nın faaliyete geçmesinin ardından, daha önceleri Borsa'nın yokluğundan istifade ederek bol para kazanmaya alışmış olan bazı tüccarlarla bunlara hizmet eden bazı simsarlar, Borsa'nın açılmasından memnun kalmadıklarından, Borsa'nın kendilerinden abone bedeli istediğini bahane ederek Borsa aleyhine ayaklanmış ve Borsa'nın lüzumsuzluğunu ileri sürerek etraflarında bir hayli kalabalık toplayıp Borsanın kapanmasını talep etmişlerdir.

Bunlar 2 Aralık 1329 (1913) tarihinde Borsa'yı terk edip pamuk pazarı kahvesinde toplanarak orada alım-satım işlemlerine başlamışlardır. Borsa İdare Heyeti Borsa'nın salonuna kimsenin gelmediğini ve işlemlerin pamuk pazarı kahvesinde gerçekleştiğini görünce 8 Aralık 1329 (1913) tarihinde Vilayet makamına müracaat edip gerekli tedbirlerin alınmasını rica etmiş, Vilâyet Makamı da bu mesele üzerinde hassasiyetle durarak polis müdürlüğünü görevlendirmiş ve pamuk pazarı kahvesinde yapılmakta olan işlemleri yasakladığı gibi ilgilileri de Borsa'ya göndermiştir.

Böylece Borsa'nın kapatılması yolunda yapılan ilk teşebbüs başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

24 Haziran 1914 tarihinde patlak veren Birinci Dünya Savaşı'na 29 Ekim 1914'de Türkiye'nin de girmesinden sonra savaş yıllarında Borsa faaliyetlerinde büyük bir gelişme olmamış ve hatta 01.01.1918 tarihinde başlayan ve 5 Ocak 1922 tarihine kadar devam eden Fransız işgali sonuna kadar da neredeyse Borsa çalışamaz hale gelmiştir. Nitekim Adana'yı işgal eden Fransız ordusunun baskısı ve Ermenilerin Kilikya'da bir Ermeni devleti kurmak amacıyla günden güne artan taşkınlıkları memlekette bezginlik havası yaratmış ve Adana'da yaşayan Türkleri memleketi terk ederek, Toros dağlarına göçe mecbur bırakmıştı. Bu sebeple Salih Bosnalı ve Lütfi Kalağoğlu Borsa'nın İdare Heyeti üyeliğinden istifa ettiklerinden yerlerine Miltiyadis Sinusoğlu ile Manok Şahbazyan getirilmişlerdi.

İşgalin devam ettiği süre zarfında Borsa Heyetinde İbrahim Sadık ve Hüseyin Hüsnü beylerden başka Türk üye kalmamış ve Borsa'nın idaresi tamamen Ermenilerin eline geçmiştir.

1336 (1920) senesinde Ticaret Odası Reisi Kirağos Keşişyan uygulanmakta olan Borsa Nizamnamesinin ihtiyaçlara cevap vermediğini ileri sürerek bu nizamnamenin değiştirilmesi gerektiğine dair Ticaret Odası Heyetinden karar almış ve bu karara istinaden yeni bir nizamname hazırlatarak Fransız işgal makamlarına tasdik ettirmişti.

Derhal yürürlüğe geçirilen bu nizamnamede Adana'dan ihraç edilen pamuklardan Ticaret Odası'nca öteden beri muayene resmi adıyla tahsil edilen paranın yine eskisi gibi yalnız Ticaret Odası'na ait olmak üzere tahsiline devam edilmesine dair açık hükümler yer almış bulunmaktaydı.

Elde edilen dokümanlar doğrultusunda gerek Fransız işgal ordusunun ve gerekse Adana'da Kilikya Ermeni Devletini kurmak amacıyla Türkiye'nin her tarafından Adana'ya gelen Ermenilerin, Türklere karşı her gün biraz daha artan baskıları tahammül edilemez dereceye varmıştı. Bu yüzden, Adana'daki Türklerin büyük bir kısmı memleketi bırakıp Toros dağlarına göç etmiş ve çeşitli çete grupları oluşturarak Türk Ordusunun yanı başında memleketin kurtuluş hareketine yardım etmişlerdi. İşte bu kaçış hareketine (Kaç-kaç) adı verilmiştir.

Toros Dağları'na çekilen Adanalıların Pozantı'da hükümet kurarak Fransız istilacılarına karşı mücadeleye geçmesi ve kurtuluşu sağlamak amacıyla Kuvayi Milliye cephesi teşkil etmesi üzerine Türk Ordusuyla işbirliği yapan Kuvayi Milliye mücahitlerinin Fransızlara karşı devamlı baskıları sayesinde huzursuzluk duyan Fransızlar Ankara'da kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle anlaşarak Adana'yı Türklere teslim etmişlerdir.